

עלון דברי חיים לחג השבועות

וזהו שאמר הכתוב **"ויוצא משה את העם"** – כלומר אותו "עם" הנודע ושהיה עכשיו **"לקראת אלוקים"**, כלומר שהוא התנגד בכל מאמצי כוחו לבלי קבל על עצמו עול תורה ומצוות, **"מן המחנה"**, הוציאם מכלל ישראל אומרי ה"נעשה ונשמע", והם **"ויתיצבו בתחתית ההר"**, כמדרשו שנתלש ההר ונתלה עליהם כגיגית ואליהם אמרו: אם תקבלו התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם.

רבי מאיר שפירא מלובלין

"הגבל את ההר וקדשתו" [שמות י"ט, כ"ג]

אומרים בשם החידושי הרי"ם שאמר פעם בדרך הלצה, מפני מה נאמרה מצות הגבלה לפני מתן תורה? מפני שאומות העולם לא רצו לקבל את התורה, ואמרו תורה מה כתיב בה, לא תרצח, לא תנאף וכו', דהיינו שאי אפשר לקבל על עצמם דבר שהוא נגד טבעם. וכדי שלא יבואו האומות בטענה על עם ישראל ויאמרו: אילו היו נותנים לכם מצוות נגד טבעכם הייתם ג"כ מסרבים לקבל את התורה, לכן באה מראש מצות הגבלה לטפח על פניהם. עיקר מצות הגבלה באה לקבוע סדר ומשטר, בשעת מתן תורה נקבע לכל אחד מקומו בסדר נאה לבל יתפוס את מקום חבירו, מצוה זו היא נגד טבעו של האיש הישראלי, שכן סדר ומשפט רחוקה לרוחו, ואם ישראל יקבלו מצות הגבלה נגד טבעם, יסתתמו טענות אומות העולם.

בשם החידושי הרי"ם

"לא תחמוד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמורו וכל אשר לרעך" [עשרת הדברות]

ידועה קושיית האבן עזרא על הדיבור האחרון של עשרת הדברות **"לא תחמוד"**: איך אפשר לצוות ציווי על מחשבה זרה? וכתב וז"ל: אנשים רבים יתמיהו על זאת המצוה, איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל מה שנחמד למראה עיניו. ועתה אתן לך משל דע כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה, והוא ראה בת מלך שהיא יפה, לא יחמוד אותה בלבו שישכב עמה, כי ידע כי זה לא יתכן [...] כאשר אין אדם מתאוה לשכב עם אמו, אע"פ שהיא יפה, כי הרגילוהו מנעוריו לדעת שהיא אסור לו. ככה כל משכיל צריך שידע כי אשה יפה או ממון לא ימצאנו אדם בעבור חכמתו ודעתו, רק כאשר חלק לו ה' [...] ואחר שידע שאשת רעהו אסרה ה' לו, יותר היא נשגבה בעיניו מבת מלך בלב הכפרי, על כן הוא ישמח בחלקו ולא ישים אל לבו לחמוד ולהתאוות דבר שאינו שלו, כי ידע שה' לא רצה לתת לו, לא יוכל לקחת בכחו

"ויוצא משה את העם לקראת האלקים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר" [שמות י"ט, י"ז]

וקשה בפסוק, שהיה לו לומר **"ויוצא משה את העם מן המחנה לקראת האלקים"**, כי ראשונה מוציאין מאיזה מקום ואח"כ מקרבין אל איזה דבר אחר, ולמה כתוב ההיפך?

וליישב זה נקדים את הענין המפורסם, והיא תשובתו הניצחת של הגרף פוטצקי הנודע בשם ה"גר צדק" בוילנא, כששאלו אותו הכומרים טרם שמסר נפשו על קידוש ה', מה ראה על ככה שנתייחד, ובפרט בעת הזאת שעונשו של צעד כזה היתה מיתה על המוקד. והשיב הגר צדק כך:

מצינו בבבא קמא ל"ח שהקב"ה חזר על כל האומות שבעולם וביקש שיקבלו התורה, ואך הם לא אבו משום שטענו: **"מה כתיב בה לא תרצח וכו'"** כנודע. וכשבא אצל ישראל קיבלו את הדבר ואמרו **"נעשה ונשמע"**. אך השכל האנושי מוכיח שלא כל אחד – בלא שום יוצא מן הכלל – מן האומות לא רצה לקבלה, ולהיפך לא היה אף אחד מישראל שלא רצה לקבלה, שהלא מצינו ג"כ שה' כפה עליהם הר כגיגית, שאם יקבלו – מוטב ואם לאו – שם תהא קבורתכם. אלא על כרחך לומר, שהיו אף בין האומות כאלה שרצו לקבל התורה, רק שהם היו המועט בין האומות, שהרוב לא אבה לקבלה, ולהיפך בישראל שהרוב רצה לקבל את התורה ואמרו **"נעשה ונשמע"**, אך המועט לא אבה לקבלה, וכפה הקב"ה עליהם ההר כגיגית.

והנה – סיים הגרף שהתגייר – מצינו שכל הנשמות, אף אלו שהיו עתידין להיוולד, היו במעמד הר סיני וככה ג"כ אצל אומות העולם, וזה המועט שאצל ישראל לא רצה לקבל התורה, נשתמד ח"ו אח"כ. וזה המועט שאצל אומות העולם שרצה לקבל את התורה, הוכרח אח"כ להתגייר, באופן שהבירור יהיה שלם. [בדרך אגב, כך ביאר החיד"א בהא דאמרו ביבמות מ"ז **"גר שנתגייר"** ומדוע לא אמרו **"גוי שנתגייר"**. והשיב בשם האר"י הקדוש דכל אלו הגרים בכל הדורות נשמתם היתה במעמד הר סיני, וניצוץ נשמתם מבניי, ובאו להם כל ימיהם הרהורי תשובה עד שבסופו של דבר מתגיירים].

ובזה יתיישבו לנו הדברים על נכון, דבוודאי אותו המועט שלא רצו לקבל התורה, היו הערב רב אשר נודע בשם **"העם"** [וכדאיתא ברש"י במדבר י"א, א' ד"העם" קאי על הרשעים]. והנה כשעמדו במעמד הנבחר הוכרח משה לברר מתוך ישראל את אלה שאמרו **"נעשה ונשמע"** ושהיו הרוב למנין ולבנין – ואת ה"ערב רב", המועט שלא רצה לקבל התורה, וצריך היה לכופ עליהם את ההר כגיגית...

ובמחשבותיו ותחבולותיו, על כן יבטח בבוראו שיכלכלנו ויעשה הטוב בעיניו. עד כאן דברי האבן עזרא.

ולפי זה שאין אדם חומד דבר שהוא רחוק ממנו הרבה, יקשה איך אמר דוד המלך בתהילים "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציוה ועיף בלי מים", והרי אנו רחוקים מה' יתברך מרחק רב, וא"כ איך יכול להגיד על זה "צמאה לך נפשי"?

אך התירוץ הוא, דפעם אחת אנו מוצאים, שאפילו אדם שמרוחק מאד מן הדבר, בכל זאת הוא מתגעגע אליו, היינו כשאדם הולך במדבר והוא צמא למים, אע"פ שהוא יודע שזה רחוק מלהיות ממשי, בכל זאת, הוא חושק אל זה מתוך הכרח.

וזה הפירוש בפסוק, "צמאה לך נפשי", ואם תקשה, איך זה אפשרי, והרי לדבר רחוק אין אדם חושק? על זה בא התירוץ: "בארץ ציה ועיף בלי מים", א"כ כמו שבארץ ציה הוא מצפה למים אף כאן "כמה לך בשרי", וזהו "בקודש חזיתך".

אמרי דעת

"ויסעו מרפידים ויבאו במדבר סיני" [יתרו י"ט, ב'] וברש"י: מקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה זה בתשובה אף זה בתשובה.

שאלו חסידים את רבי צבי מלומז זיע"א: אחרי ששבו בתשובה כבר בנסיעתם מרפידים, על מה היה להם לשוב עוד בבואם לסיני?

והשיב הרבי: דרכם של בעלי תשובה שהם שבים כשהם הכירו בחטאם ותיכף מתחרטים, ואח"כ עוד לעת שהם זוכים לקיים איזושהי מצוה, מתחרטין שוב ביתר שאת על חטאם, כי אמנם רק עתה מסוגלים להכיר כראוי את עומק הפגם שפגמו, וזו היא התשובה השלימה.

בבוא ישראל למדבר סיני, השיגו התרוממות הדעת, ותיכף ברגע זה עשו תשובה מחדש...

על משקל דומה פירש הישמח ישראל מה שאומרים בסוף השמונה עשרה "ואחרי מצותך תרדף נפשי", כלומר אחרי שאקיים את המצוה, תתרומם הכרתי וארדוף להשיג ולקיים עוד מצוות, ולא תשבע נפשי!

פנינים

"כל הנגע בהר מות יזמת לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה אם בהמה אם איש לא יחיה" [שמות י"ט, י"ב-י"ג]

מפסוק זה, היה אומר רבי צבי פסח פראנק, יש ללמוד עד היכן מגיע החיוב לכבד ולחזק לומדי תורה. שהרי הר זה, שלא למד ולא יגע בתורה, בכל זאת מאחר וניתנה עליו תורה, התקדש כל כך עד שחייבים מיתה על נגיעה בו – על אחת כמה וכמה תלמידי חכמים, הממיתים עצמם באהלה של תורה ונותנים חייהם על התורה, שחייבים לכבדם ולתמכם!

שביבי אור

"אחר הדברים האלה דיבר ה' אל כל קהלכם בהר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסף" [ממעמד הר סיני

המתואר בפרשת ואתחנן ה', י"ח]

בתרגום אונקלוס תרגום: "ולא יסף" – ולא פסק.

בכוונת הדברים יש לומר שהקול שנאמר בסיני אינו נפסק, וצריך שיהיה קול זה נשמע תמיד בליבו של אדם, ובכל יום יהיו בעיניו כחדשים.

ואם כן צריך האדם להרגיל את עצמו כאילו הוא שומע את הקול תמיד, ועל ידי זה יהיה זה זריו לקיים כלל המצוה המוטלת עליו. אבל אם לא נזהר במצוות, הרי זה כשלעצמו מוכיח שהקול נשאר בסיני, ולא לקח עימו את הקול לתמיד.

ועל זה אמרו חז"ל בקידושין כ"ב הטעם שמרצעים את העבד באוון דווקא, כדי לומר "אוון ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי 'כי לי בני ישראל עבדים' ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע", והיינו דרך בהר סיני שמעה, ומשם ואילך שוב אינו שומע את הקול, והוא נשכח ממנו, לכן תיענש אוון זו...

ויש להוסיף, שנראה שהכל תלוי בשמיעה, כי באמת כאשר זוכים לשמוע דבר ה' – צריך לעשות השתדלות כדי שהדברים ייכנסו לכל רמ"ח האיברים, וכאשר השמיעה כראוי – הרי כל הגוף משתעבד לקיום המצוות וכל האיברים מזורזים להוציא לפועל מה ששמע. אולם כאשר השמיעה אינה מחייבת לזירוז וקיום המצוות, הרי זו ראייה שהשמיעה היתה חיצונית בלבד, ומשום כך לא עשו הדברים רושם על שאר האיברים, ולכן דקדק לומר "אוון ששמעה" – כי רק האוון שמעה ולא שאר האיברים, ועל כן נענש באזנו...

רבי צבי פסח פראנק זצ"ל

סיפור לחג

בספר עמוד האש שכתב תלמידו של רבי יהושע לייב דיסקין זי"ע המכונה "השרף מבריסק", מספר שם תלמידו, שהיה רבינו לומד עם א' מטובי תלמידי מידי לילה שיעור עיון 6 שעות רצופות! פעמים היה שוקע במחשבותיו שעה ממושכת, מנסה למצוא פתרון ליישב קושיותיו וספיקותיו, והיה אם בכל זאת לא השיג מוצא יישר ליישב הקושיות, היה מבקש את התלמיד היושב לפניו לחזור בקול רם על לשון הגמרא מילה במילה, ובינתיים היה צועד לאורך החדר מרוכז בעיונו, עד שלבסוף התפרץ מעיניו שטף של דמעות וברי, פרש לקרן זווית והתפלל בלב נשבר: חנני ה' חנני, האר עיני בתורתך. התוודה תפילת וידוי והפריש צדקה לקופת רבי מאיר בעל הנס, או עיניו ויצא אל המרחב! לעתים תכופות היה נשנה חזיון זה, מעיד התלמיד...

חג שמחה!

י"ל לרפואה שלימה רפאל שרון בן אלים נ"י

לכל ענייני העלון נא לפנות ל: kosssover@gmail.com